



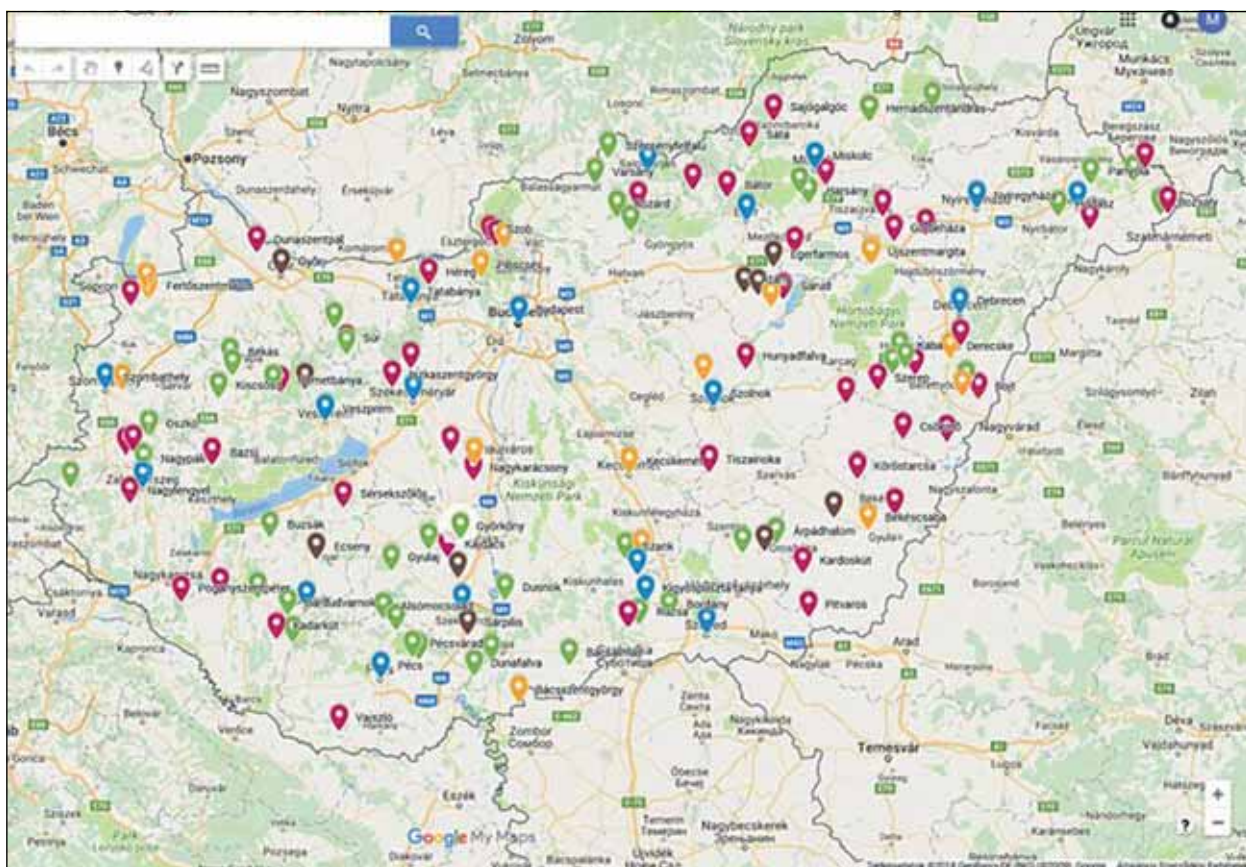
„Jót, s jól”

Látóutak társadalom- és kulturális gazdaságfejlesztő hatása

Öt év 12 alkalma alatt 48 – a települését és annak jó gyakorlatait bemutató – méltán büszke polgármester, 63 útkereső település polgármestere, 37 közművelődési intézmény, 39 civil szervezeti vezető, az országos hálózatban dolgozó 85 munkatársunk részvétele, 36

meglátogatott település, számtalan megismert településfejlesztési és közösségi jó gyakorlat, felbecsülhetetlen értékű közvetlen tapasztalat és kapcsolat – nagyjából ez a mérlege a Művelődési Intézet által 2014 és 2018 között szervezett látótúrsorozatnak.

A Nemzeti Művelődési Intézet 2014 óta szervez rendszeresen tapasztalati tanulásra építő programokat, ún. látóutakat az ország különböző településeire. A látóutak célja helyi jó gyakorlatok mélyebb megismerése és



az adaptálhatóság elősegítése. A programok másfél naposak, résztvevői körüket polgármesterek, önkormányzati képviselők, kulturális, közművelődési és civil szervezetek és intézmények képviselői, önkormányzati kollégák, valamint a Művelődési Intézet munkatársai adják. A településeken jellemzően maga a polgármester kalauzolja a látóutak résztvevőit. Az írás a tapasztalati tanulás e rendhagyó formájának öt év alatt összegyűlt tanulságait összegzi.

„A szabadidő hasznos eltöltésétől” a tapasztalati tanulásig

Mielőtt annak bemutatására térnénk rá, hogy miért, és milyen eredménnyel, hozadékkal szervezte e látóutakat a Művelődési Intézet, és hogy e 36 település jó gyakorlataiban mik voltak a közös elemek, szólnunk kell magáról a módszerről, a tapasztalati tanulás e formájáról, de mindenekelőtt arról, hogy milyen előzményeket követően, és milyen környezetben kezdte meg újjáéleszteni az Intézet a közösségi művelődés



2014. Kiscsősz

fogalomkörét? Mi készítette arra, hogy szemléletformálás céljából a látóutak megszervezését kiemelt feladatnak tekintse?

56' után vagyunk. Bebizonyosodott, hogy a kultúrában sem működnek a szovjet rendszerből egy az egyben átvett erőszakos módszerek.

A közművelődés vagy akkori használatlalt a népművelés, mint az akkori hatalom kultúráján belüli speciális operatív rendszere, fontos szerepet játszott Magyarország teljes népessége életében. Jelen volt a nagyvárosokban, a falvak-

ban, a gyárakban, üzemekben és a szovjet típusú termelőszövetkezetekben is. A pályájuk elején lévő szakmabeliek számára talán már nehezen elképzelhető, de a táncos rendezvényektől a teadélutánokon át a táboroztatásig, a színházi estéktől a mozivetítésig, a „felvilágosító előadásoktól” a központosított piros betűs állami ünnepekig gyakorlatilag minden művelődési formáig, mint a „szabadidő hasznos eltöltéséért”, a népművelő szakma volt a „felelős”.

E tekintetben tevékenységének legfontosabb szerepe a tudatformálás volt egy fölülről irányított rendszer kiépítésével, központi programok segítségével, az ehhez kapcsolódó technikákkal és eszközrendszerrel. Ideológiai célja is volt: „A mindenoldalúan képzett szocialista embertípus létrehozása” (sic!). Nem véletlen terjedt el szakmán belül az a humoros mondat, hogy „azé a nép, aki megműveli”- amely egyébként egy régebbi politikai szlogent „fordított át”-magának. Tagadhatatlan ugyanis, hogy ez a központosított kulturális hálózat komoly sikereket ért el mindaddig, amíg a hatalomnak szüksége volt rá, s a településeken a népművelő olyan népszerű ember volt, hogy a 80-as évek elejétől már érezhető folyamatos forráski-



2014. Az oszkói Szőlőhegyen



2014. Oszkó

vonások ellenére, az első szabad választások idején megválasztott országgyűlési képviselők majdnem fele rendelkezett népművelői végzettséggel – de ne szaladjunk ennyire előre!

Útkeresés

A 70-es évek második felében ebben a szakmában is elindult egy erjedés, egy útkeresés. Voltak olyan szakmai műhelyek, akik a helyi közösségek kulturális igényeit, szükségleteit fontosabbnak érezték a mindennapok bevett népművelői gyakorlatánál. Részen önkéntelenül is visszanyúltak a hazánkban már egyszer szervesült kulturális közösségi gyakorlatokhoz és a még itt-ott fellelhető régi közösségi formákhoz, olyanokhoz, mint például az olvasóköri és a dalárdák, de felkaroltak olyan ifjúsági „mozgalmakat” is, mint a beat és a táncházmozgalom. A Makovecz Imre, Balipap Ferenc és Beke Pál nevei által fémjelzett „Nyitott Ház” mozgalom is ilyen szakmai alapokon állt.

A 80-as években már folyamatos forrongásba, változásba került a szakma. Hasznos és olykor hangos vitákon keresztül, lassan kristályo-

sodott ki – elsősorban Beke Pál munkásságának és személyiségének is köszönhetően –, a közösségi művelődés fogalma, mely egyre gyakrabban merült fel a szakma gondolkodásában.

Jött a rendszerváltás és a szakmánk látszólag szinte lubickolt a változásokban, ám valójában válságba került. Régi szerepét elveszítve, talán részben sem tudatosan, egy széles szakmai spektrumon nyitott. Egyszerűen életben akart maradni. A szakmánknak rövidesen már annyi neve lett, mint

annak a bizonyos „harminchárom nevű” embernek. Minden felsőoktatási intézményben volt képzés, ám mindenütt mást oktattak más néven, más tankönyvekből: a végzett diákok pedig lettek művelődésszervezők, közművelődési előadók, kulturális menedzserek, művelődési menedzserek, közösségfejlesztők, rendezvényszervezők... ugyanabba a szakmába igyekezték. Ennek is köszönhetően történhetett, hogy sem a társadalom, sem a döntéshozók többsége nem tudta és bizonyos értelemben ma sem tudja már értelmezni ezt a professziót.

Méltóságkereső

Ebben az időben szakmai hátterintézményünk a Magyar Művelődési Intézet, a mi „Mamink” élére Beke Pál került. Nehéz időkben, mégis jókor volt jó helyen, ahogy szokták mondani. Beke Pál igazgatósága alatt sikerült sokunkkal megértetnie a közösségi művelődés általa elképzelt szerepét és lehetséges fontosságát.

Az egész életével szűrte át azt a felismerést, amely szerint a jövő



2014 Túrístvándi



2015. Az Oszkói Hegypásztor Kör Egyesületnél vendégségben

„népművelőjének” legfontosabb feladata a helyi kulturális közösségek megerősítése, segítése lehet. Munkájának kiinduló pontja a társadalmi hasznosság, célja pedig az önmaga értékét felismerő, ezért magára büszke és energikus közösségek megteremtése, összekapcsolása, amely révén, a kultúra sajátos eszközrendszere segítségével, akár egyfajta társadalmi rehabilitáció is elérhető.

Számunkra Ó, Beke Pál, a „Mél-tóságkereső”, – hogy egyik legfontosabb munkáját idézzük –, hozta el a közösségi művelődés, mint szakma megértéséhez szükséges talán legjobb gyakorlatot, a „látóutat”.

A módszer

Látóút, mint kifejezés és módszer a szabadművelődés jeles képviselőjétől, Karácsony Sándortól ered sokak szerint, ám Beke Pál vezette be újra és honosította meg a 90-es években a közművelődés területén.

Mi is az a látóút? – hallani gyakran e kérdést, és rá a bizonytalan választ, hogy az egyfajta tanulmányút. E tévhitiek eloszlatására érdemesnek látjuk először is a látóút fogalmát a tapasztalatcsere

és a tanulmányút fogalmától megkülönböztetni.

A *tapasztalatcsere*, eszmecsere vagy megbeszélés mindig egy elméleti és gyakorlati tapasztalat egybevetésére törekszik, minden esetben jelen van egy tapasztalat-megosztási, és a saját tudásanyag felülvizsgálatának belső folyamata. Előnye, hogy könnyen transzformálható tudást közvetít, jelentős ismeretbővüléssel jár, hozadéka a személyes kapcsolatok gazdagodása.

A *tanulmányút* valamilyen ismeret, eljárás mélyebb, behatóbb

megismerésére irányul, a résztvevők valamennyien érintettek és érdekeltek a tárggyal kapcsolatban. Eredménye: új, mélyebb tudás, új ötletek, a tárggyal kapcsolatban kritikai észrevételek megfogalmazása.

Ezen ismérvekkel szemben a *látóút* olyan tanulási folyamat, amikor is a résztvevők, (akiket valamilyen közös érdek, érdeklődés köt össze) *egy-egy jó gyakorlat megismerésén keresztül* szereznek új ismereteket, tapasztalatokat, kapcsolatokat. Maga a tudás- és tapasztalatszerzés egy cselekvésen alapul. Elutazik, helybe megy, meghallgatja, megtekinti, megtapintja, kipróbálja, elgondolkodik, kérdéseket fogalmaz meg akár önmaga, akár a települése számára arra vonatkozóan, ha gyakorlatba ültetnék a látóút tanulságait. Valamennyi látóút célja a szervezők részéről a látottak, tapasztaltak alapján a későbbi, *saját tevékenységbe illeszkedő adaptálási folyamat* ösztönzése, támogatása.

Tehát a látóút egy tapasztalati vagy cselekvő tanulási folyamat a résztvevő aspektusából, mely folyamatban újfajta tudást, készségeket sajátít el, valamint a közvetlen ta-



2015. Jövőnek átmentett örökség Oszkón

paszталatra építve értékeket közvetít. A látóút résztvevője, a „tanuló”, a tanulási folyamatba sokkal inkább bevonódik, mint szemlélődik.

Megoldáskeresés

A látóutak esetében a jó gyakorlatoknak kitüntetett szerepük van, hiszen a résztvevők az út során azt járják körül, azt tanulmányozzák, hogy egy *adott problémára adott válasz milyen módszer segítségével vált sikeressé.*

Általánosan elterjedt fogalomértelmezés szerint a jó gyakorlat olyan innovatív folyamat, módszer, cselekvés és eszközhasználat, mely a gyakorlatban kipróbált, több éve sikeresen alkalmazott, dokumentált, ezért más intézmények, közösségek által eredményesen adaptálható, továbbfejleszhető, fenntartható.

A Nemzeti Művelődési Intézet jó gyakorlatnak tekint minden olyan szakmai kritériumoknak megfelelő innovatív folyamatot, módszert, cselekvést és eszközhasználat együttesét, mely a helyi közösségek aktivizálását segíti elő és a helyi érdekek megfogalmazására



2015. Óriszentpéter, a Teleház előtt

alkalmas, és amelyet legalább két éve tudatosan, sikeresen és hatékonyan alkalmaznak.

Jogosan merülhet fel a kérdés, hogy a Nemzeti Művelődési Intézet vajon miért szorgalmazta épp ezt a tapasztalati tanulási formát?

A számtalan ok között a kreatív problémamegoldás segítése, a szemléletformálás, a látóút résztvevőinek ismeretbővítése, az arra fogékony, a tenni akarók ösztönzése, a már valamit felmutatni tudók további megerősítése szakmafejlesztői szerepköréből fakad,

és egyben érdeke is, mint ahogyan a kapcsolati hálóak bővítése mind a résztvevők, mind az Intézet vonatkozásában és nem utolsó sorban az Intézet társadalmi beágyazódásának (ismertségének, elismertségének) erősítése szempontjából.

Az öt év során meglátogatott 36 településben egyvalami közös: településfejlesztési, a település megtartó képességét javító, közösségi kezdeményezéssel létrejövő jó gyakorlatokkal rendelkeztek. Olyan települések, melyek az önellátás, önfenntartás tekintetében, valamint az aktív civil közösségi élet és a település értékeinek megtartásában, jövőnek történő átörökítésében értékes tapasztalatokkal rendelkeztek, és mely tapasztalatok, gyakorlatok jó példaként szolgálnak mások számára.

Önfenntartó települések

2014–2015-ben különösen az önellátás, önfenntartás irányába mutató innovatív kezdeményezések, gyakorlatok másokkal való megismertetésére fókuszáltak az Intézet által szervezett látóutak.

A húszegynéhány tanulni, tapasztalatokkal és ötletekkel gazdagodni vágyó polgármester, képviselő



2015. Dúsnok, Polyák Albert szakmai igazgató

viselő, közművelődési szakember, civil szervezeti képviselő 2014-ben a Nemzeti Művelődési Intézet első alkalommal megrendezett látóútján Panyola, Rozsály, Túrístvándi és Hodász közmunkaprogramjainak helyi sajátosságait, a helyi társadalomra gyakorolt hatását, gazdaságélénkítő helyi szolgáltatásokat és vállalkozásokat, a lakosság munkaerő-piaci helyzetének javítását, helyben tartását célzó önkormányzati és civil törekvéseit tanulmányozhatta.

Az akkor és ott tapasztaltak közül *Túrístvándi* példája az, mely a kultúra és a gazdaság kölcsönhatását különösen plasztikusan bemutatja.

A település közössége, és kiemelten *Lakatosné Sira Magdolna* akkori polgármester asszony 2004 táján álmodta meg az önellátó, vízi energiára, a falusi turizmusra, a helyi termékfejlesztésre (lekvár, pálinka, vesszőkosár és egyéb kézműves termék), valamint a Nemzetközi Molnártalálkozó évről-évre történő megrendezésére épülő gazdaságélénkítő programot, mely kulturális alapokon nyugodva lendületbe hozhatja a település közösségi életét, és egyben munkahelyeket teremt. Az a meggyőződése, hogy



2016. Szurdokpöspöki elbúcsúzás

az erős közösség feltétele a gazdaságélénkítő folyamatoknak, mindmáig igazolódni látszik. Az egyéni és közösségi érdekek harmóniájára épülő, egyre inkább erősödő turizmus, és általa a vendégéjszakák számának növekedése, a családi vállalkozások megerősödése, a helyi termékfejlesztés elindulása és összekapcsolása a turizmussal nem más, mint kulturális alapú gazdaságélénkítés.

Hasonló úton indult el Hajdúnánás is ez idő tájt. Egy másik tapasztalati tanulási program al-

kalmával a résztvevők megismerhették Szólláth Tibor polgármester vezetésével az Aranyszalma városának mezőgazdasági és állattenyésztési ágazatát, a savanyító és húsfeldolgozó részlegét, a szalmakötő-varró üzemet, az Aranyszalma Alkotóház és Galériát, melyben helyi népi iparművész szalmafonás alkotásai láthatók, valamint a Nánási Portékát, helyi pénzüket, a Bocskai Koronát, és a hagyományos gazdálkodást folytató élő pásztormúzeumot, a Kendereskeretet. A helyi termékfejlesztés eredményeként branddé vált Nánási Portéka a hagyományos agrárkultúra és a népi kézműves kultúra összekapcsolása révén létrejött sajátos ötvözet, olyan termékinálat, mely a mai igényekhez és elvárásokhoz alkalmazkodva új termékek létrehozásával jelentős gazdaságélénkítő hatást gyakorol a településre. Munkát, megélhetést ad, értékek teremt, átörökítési és visszatanítási folyamatokat indít el a népi kézműves kultúra és hagyományos gazdálkodás terén. A helyi pénz helyi gazdaságélénkítő hatásáról a résztvevők könnyen meggyőződhetnek a polgármester számadatait hallgatva és értelmezve.

Hasonló tapasztalati tanulási program keretében más-más résztvevőkkel 2014-2015-ben a Tolna



2016. Alsómocsolád

megyei Udvari, Gyulaj és Györköny település legjobb gyakorlatainak megismerésére került sor. Eltérő adottságokkal, de – a munkanélküliség tekintetében – hasonló helyzetből indult a két település, Gyulaj és Udvari életpályája. Az út, a gazdaságfejlesztő program és annak állomásai, eredményei azonosak voltak, egyvalamiben azonban az utak különváltak. Míg Gyulaj rá tudta venni az együttműködésre a lakosság vonakodó tagjait is a lakosság egészségéért – és ebben a közösségi és szociális munkások sokat segítettek –, addig Udvariban ez a szakmai segítő háló gyengének bizonyult. E két település így módon történő összevetése megerősíti Túrístvándi polgármester asszonyának felismerését, hogy közösségi támogatottság nélkül a gazdaságélénkítő folyamatok hosszú távon nem lehetnek sikeresek.

Innovatív közösségek

2015–2016-ban a szemléletformálás az önellátó, önfenntartó településmodelleken túl egy-egy innovatív, civil közösség által megvalósított helyi kezdeményezés jó példaként történő bemutatásával



2016. Hajdúnánás

egészült ki. Így jutott el további húszgynéhány látóút résztvevő az Oszkói Hegypásztor Körhöz, illetve az Élő Forrás Hagyományörző Egyesülethez a 130 fős lélekszámot is alig elérő Kiscsösz településen.

Az *Oszkói Hegypásztor Kör Egyesületet* 1985-ben helyi fiatalok alapították azzal a céllal, hogy a szőlőhegyen még fellelhető boronafalú, zsúpfedeles présházakat felférjék, és megmentsek. E missziójuk révén nemcsak ezek az épített kulturális értékek újultak meg, és lett közösségi szintér, találkozási hely, új ötletekhez tér, de kiter-

melődött egy szűk réteg a fiatalok köréből, akik e mesterségbeli tudásukkal megalapozhatták jövőjüket, hiszen vállalkozókként számtalan értékmentő és értékteremtő megbízást kapnak a mai napig. Az elfeledett tudások átörökítését azóta a rendszeresen tartott kézműves foglalkozások keretében viszik tovább – leginkább a szalmafonást, a kosárfonást, a mézeskalács készítést, korongozást. A néprajzi táborok, aratónapok keretében a szőlőművelés, kézi aratás, marokszedés, kévekötés, cséplés, kettőzés, magtisztítás, kenyérsütés, sártapasztás, kerítésfonás, gyepű készítés mellett egyetemistáknak „Nagyapám ház” címmel mester-inas képzést tartanak rendszeresen. Az Oszkói Hegypásztor Kör Egyesület jó példaként szolgált arra, hogy egy nemes cél, a kulturális értékmentés és teremtés hogyan lehet alapja gazdaságfejlesztő folyamatoknak. Igazolja, hogy az elindított és egymásra épülő folyamatok gazdaságélénkítő hatása révén új perspektívát kínál az ott élők számára, munkalehetőséget teremt, és részbeni megélhetést biztosít helyben. Ha csak az osztálykirándulások fogadására vagy a „Vidéki élet” táborára gondolunk, mind-mind olyan kezdeményezések, mely folyamatosan új és újabb szolgáltatá-



2016. Hajdúnánás Aranyszalma Alkotóház



2017. Harsány, Sópince

sok kialakítását teszik szükségessé. A térségi együttműködés, mely az egymásra utaltságból, a források szűküléséből és abból a megközelítésből fakad, hogy többen sokra juthatnak, született meg a Klaszter létrehozását követően a *Pannon Helyi Termék* program. A programot 13 szervezet alapította, amelyhez megalakulása óta folyamatosan csatlakozhatnak vállalkozók, kistermelők és civil szervezetek, amennyiben vállalják a Pannon Helyi termék szellemiségét.

Hagyományok erejével

A példa, melyet az Oszkói Hegypásztor Kör szolgáltatott, lényegében nem különbözik attól, amit az *Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület*nél történt látóút során megismerhettek a „tanuló” delegáció tagjai. Viszont más a tekintetben, hogy az Élő Forrás Hagyományőrző Egyesület a néphagyományok „ügyét” átfogó módon ápolni kívánó egyesületként jött létre 2003-ban és ezen alapcélból az évek múltán sem eltérve jutottak el a Somló és térsége borkultúrához köthető emlékek gyűjtési, és továbbadási folyamatához, a lovas

hagyományok ápolásához és oktatásához. A látóút során Kovács Norbert, azaz Cimbi, az egyesület elnöke beszélt az egyesület határon túli szakmai kapcsolatrendszeréről és a *Hidak* adatbázisokról, mely a hazai és külföldi hagyományőrző, hagyományápoló csoportok, néptánc és népzenei együttesek munkáiról videóanyagot és elérhetőségi adatokat tartalmaz. Megemlítette, hogy *Élő Forrás Hungaricum Klub Térségi Értéktára* elnevezéssel 17 település fogott össze és teremtett felületet az egyesület honlapján természeti

és épített, valamint szellemi örökségeink megőrzése, éltetése és átörökítése érdekében. A kulturális alapú gazdaságfejlesztést generáló szerepe vitathatatlan: építve az egyesület szerteágazó programjaira, kapcsolatrendszerére, magánvállalkozásban ma már Vendégház üzemel Kiscsőszön, a lovas hagyományápolás révén pedig új munkahelyek jöttek létre. Emellett elindult a helyi termékfejlesztés és a Hunyor Népfőiskola, mely a helyi társadalomfejlesztési és gazdaságfejlesztési program komoly háttérintézményévé kíván válni.

E tematikát követve került sor Nagypáli, Őriszentpéter, Szeremle, Szank, Bácsalmás jó gyakorlatainak tanulmányozására is a program keretében.

Nagypáli jó gyakorlata különösen abból a szempontból volt értékes a résztvevőknek, hogy megtapasztalhatták, hogyan lehet egy falu önfenntartó a megújuló energiaforrásokra alapozottan, valamint választ kaphattak arra, mi áll a háttérben annak, hogy a lakosság lélekszáma itt lényegesen növekszik, míg az országos adatok a falvak előregedését, a lélekszám rohamos csökkenését prognosztizálják.

Köcse Tibor polgármester tájékoztatójában elmondta, hogy a falu hagyományait megőrizve,



2017. Bordány, Ifjúsági Ház. A helyi újságot Tanács Gábor polgármester mutatja be.



2017. Buzsák

a turizmus erősítésével és a megújuló energia felhasználásával egy fenntartható, élhető és jól működő település létrehozásán fáradoznak. E gazdasági program egyik eleme a lakópark építése volt, mely egyrészt hozzájárult a népességszám, másrészt az iparűzési adó megszüntetésével a vállalkozások számának gyarapodásához. A 469 fős Nagypáliban a tanulócsoport látogatásakor több mint 40 vállalkozás működött.

Bácsalmás jó gyakorlata a résztvevők számára azért volt különösen érdekes és élményteli, mert megtapasztalhatták, végigjárhatták azt az utat, mely a helyben megtermelt paprika, káposzta feldolgozásával kezdődött, és onnan egyazon épületen belül az ízlésesen megtervezett szövetkezeti bolt polcaira kerülve egy valóságos gazdaság-élénkítő folyamatot írt le. *Németh Balázs*, a város polgármestere bemutatta mindazokat az intézkedéseket, melyek a település megtartó ereje és az otthonosság irányába mutatnak, és melyek nem ellehetleníteni és kizárni, hanem mindenki számára egyenlő esélyt kínálva a helyi termék, s annak értékesítése érdekében létrejött szociális

szövetkezet, valamint a Bácsalmási Portéka létrejöttét eredményezték.

Konkrét programok, módszerek a fókuszban

2017–2018-ban a tapasztalati tanulási programok az önálló, önfenntartó településmodellek bemutatásán túl már egy-egy konkrétabb tevékenység, program, projekt, módszer, akár vállalkozási forma részletesebb bemutatására fókuszáltak: így lett úti cél többek között Hernádszentandrás, Visnye-

széplak, Árpádhalom, Nagybjajom és Bordány.

Hernádszentandrás, az alig 500 lelkes település 2013-ban Európai Innovációs Díjban részesült, melyet a közel 10 éves közösségfejlesztő folyamat eredményeként létrejött Bioszentandrás program és rendszer elismeréseként kaptak.

A „Bioszentandrás” program 3,5 hektár szabadföldi és melegházi termelésre, egy korszerű feldolgozó üzemre, 30 féle fűszernövényre és mintegy 1500 négyzetméteres levendulaültetvényre épül. A levendula az, mely a népszerű kézműves termékeik alapanyagát adja. A látótút során a résztvevők részletesen megismerhették az építkező, a közösségi gondolkodás megalapozását célzó közösségfejlesztő program lépéseit, a termelői egységeket és az értékesítési, partneri hálózatépítő folyamatokat is, miközben számos ötlettel gazdagodtak azzal kapcsolatban, hogyan lehet a lakosságot megnyerni és munkahelyeket teremteni a gazdaságélénkítő program révén. E tapasztalati tanulási program további állomáshelyei Komlócska, Kisgyőr és Harsány települések voltak.

Visnyeszéplakra 2017 kora őszen Buzsák, Nagybjajom, Bárd-



2017. Nagybjajom

udvarnok jó gyakorlatait is bemutató Somogy megyei tapasztalati látóút keretében jutott el 24 résztvevő, közöttük Vas, Győr-Sopron, Pest, Jász-Nagykun-Szolnok, Békés, Hajdú-Bihar megyei polgármesterek, közművelődési szakemberek, civil szervezetek képviselői és az Intézet megyei módszertani irodáiban dolgozó szakmai munkatársak. Visnyeszéplak a 90-es évekre eleredő és elnéptelenedő település volt. Amikor a budapesti Örökség Körből sokan úgy döntöttek, hogy egy élhetőbb, fenntarthatóbb életvitelt, a természettel való harmonikus együttélést szeretnének megvalósítani, és ezért élet és lakhelyként e falut választották, már csak harmincan, ha éltek itt az őslakosok közül. A megmaradás érdekében olyan feladatokat is el kellett vállalniuk a „beköltözőknek”, mint az útépités, szemétszállítás, vagy, hogy villany legyen. Ezért vált szükségessé egy jogi személy létrehozása, hogy ezeket a feladatokat hivatalosan is elláthassa. Így jött létre a Faluvédő Kulturális Egyesület, mely mindezek mellett a lassan elfeledett keresztény, népi hagyományok újraélesztésére, gyakorlására, ünnepek



2017. Visnyeszéplak, gyümölcsfeldolgozó családi vállalkozás udvarán

élővé tételére, kézműves mesterségek visszatartására is nagy gondot fordít. Az itt maradók és a beköltözötték között a legfontosabb kapocs a folyamatos tanulás-tanításban nyilvánul meg. A szakrális tudást, a visszatartást többnyire a beköltözők, míg a praktikus tudást az itt maradók adják át. Az itt élő családok önellátásra, és harmóniára törekednek. Céljuk egy önmagát nagy részben eltartó és fenntartó ökoszisztémára épülő település-

modell megvalósítása. Vannak családok, akik sajtkészítéssel, állattartással, míg mások, gyapjúfeldolgozással, gyümölcsfeldolgozással, gyümölcsaszalással, vagy éppen őshonos gyümölcsfajok visszatartásával foglalkoznak.

A késő őszi látóút során, mely Csongrád megye négy településének, nevezetesen Derekegyháza, Árpádhalom, Ruzsa, Bordány jó gyakorlatainak megismerésére irányult, kitüntetett érdeklődés kísérte az *árpádalmi közösségi tervezés* és az eredményeként megvalósult kemenceépítési folyamat bemutatását. A résztvevők közül többen saját településükre hazatérve egy hasonló közösségi tervezés folyamat megvalósítását kezdték megszervezni.

A Somogy megyei Nagybjom és a Csongrád megyei Bordány jó gyakorlatainak bemutatása sok önkormányzat számára azért volt értékes, mert hozzájárult annak felismeréséhez, hogy a település megtartó képességet növelő intézkedésekben kitüntetett szerepet kell, hogy kapjanak a fiatalok és a fiatalokkal való foglalkozás, az ifjúsági önkormányzatok támogatása, és a fiatalok bevonása a közösségi életbe.



2017. Bárdudvarnok. Háttérben előadóként Mester Balázs polgármester

Tanulságok

2016-ban 4 látóút hatásvizsgálatát végezte el a Nemzeti Művelődési Intézet, melyből kiderült, hogy a 37 megkérdezett közül 20 településen indultak el a későbbiekben fejlesztések. A fejlesztések főként az önfenntartó településsé válást célozták meg, de elindultak a turizmusfejlesztés és a megújuló energia felhasználása érdekében tett önkormányzati intézkedések is. A látóutaknak jelentős szerepe volt közösségi terek létrehozásában és fejlesztésében, színesebb és értékesebb helyi kulturális programok megteremtésében. A tanulmányból az is kiderült, hogy a látóút során született ötletek és példák közül 17 településen legalább egy megvalósult. A további látóutakról ez ideig ilyen összehasonlító jellegű hatásvizsgálat nem készült.

Befejezésül néhány gondolatban és a gondolatok által felvetett kérdésekben szeretnénk összegezni az eddigi látóutak tanulságait:

Bár több elemzés, utókövetés, szakmai elemzés szükségeltetne akár ennek az ötéves folyamatnak



2017. Árpádhalom. Előtérben Bereginé Szegedi Hajnalka bojtj, Borbélyné Fülöp Hajnalka tetétleni, és Szarka Attila polgármesterek

az értékeléséhez, az talán a fentiekből is kiderül, hogy az utak résztvevői, legyen az döntéshozó, civil szervezet tagja, vagy szakmabeli, hatékonyan tudták hasznosítani az ott megszerzett tapasztalatokat. Arra a kérdésre, hogy a gazdaság szereplőinek szempontjai szerinti gazdaságélénkítő hatással vannak-e ezek a látóutak, mindenképpen azt kell rá válaszolnunk, hogy indirekt módon feltétlenül.

Nehéz pontosan kimutatnunk, hogy hány projektet, vállalkozást indított be egy-egy út, persze kísérletet azért tettünk rá. Az viszont könnyen belátható, hogy mennyire inspirálóan hathat a gazdaság számára egy ötletelen, önálló gondolkozásra képtelen, ellehetetlenített, ezért lassan széthulló közösség – legyen az akár nagyvárosban, akár vidéken: alig, vagy semennyire. A közösségi művelődés a látóút módszerrel is mutatja önön lényegét: Segíti a közösségek önmagára találását, megerősítését, azok összefogását, jó gyakorlataik bemutatását. Erősíti az önzetlen segítség, az összetartozás örömeit. Nem lebecsülendő értékek ezek!

Külön tanulmányt érne meg az a tény is, hogy a részt vevő és bevont települések vezetőinek és közösségeinek döntő többsége – nagyon helyesen – az önfenntartást kardinális kérdésként kezeli.

Az elmúlt két évben gyakran felmerült a résztvevők részéről az az igény, hogy szeretnének ezután többször is találkozni, megbeszélni azt, ki hol tart, ha kell, egymástól tanácsot, segítséget kérni. A szakma nyelvén ez azt is jelentheti,



2017. Kisgyőr, út a Golgotához



tévesz-elnököket, egyéni gazdákat, vállalkozókat. Valamit szervezni-csinálni akaró, majd általunk egyesületbe szervezett polgárok százait. Később cselekedni vágyó fiatalokat. Szórakozva dolgoztam végig az életem, és ebben az sem zavar, hogy sok minden feleslegesnek, később szákutcának bizonyult.”

KATONA MÁRIA MAGDOLNA közművelődési előadó diplomáját a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerezte 1988-ban. 1980-tól 2013-ig az ifjúsági munka szakmává válását segítette. E területen utolsó munkahelye a Mobilitás Észak-alföldi Regionális Ifjúsági Szolgáltató Iroda volt, ahol vezetőként dolgozott annak megszűnéséig. 2013. július 01-től a Nemzeti Művelődési Intézet Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei, majd a Hajdú-Bihar megyei iroda munkatársa. 2014-től a mai napig a tapasztalati tanulás e sajátos formája, a látóút, mint módszer elterjesztésében, megszervezésében vállalt kiemelkedő szerepet intézeti szinten. Több, a megyei módszertani iroda szakmai munkáját megalapozó kutatás, stratégiai dokumentum elkészítése köthető nevéhez.

JANTYIK ZSOLT 1990-ben végzett a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen, ahol magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári és közművelődési előadói diplomát szerzett. 1999 és 2005 között a Derecskei Művelődési Központ igazgatója. 2008-tól a Hajdú-Bihar megyei Méliusz Juhász Péter Megyei Könyvtár és Művelődési Központ közművelődési vezetője, igazgatóhelyettese. 2002 – 2014 között Derecske város alpolgármestere, 2006-tól 2014-ig a Hajdú-Bihar Megyei Közgyűlés tagja. 2000 óta a Kék Kálló Menti Népfőiskolai Társaság elnöke. 2013-tól a Hajdú-Bihar megyei Közgyűlés Helyi Értéktár Bizottságának elnöke. 2012 óta a Debreceni Művelődési Központ Igazgatója. Jelentős szerepet töltött be a Nemzeti Művelődési Intézet Hajdú-Bihar Megyei Irodájának létrejöttében, ahol vezetői tisztséget töltött be 2012-től 2014-ig. 2014-től a Nemzeti Művelődési Intézet Közösségi Kezdeményezések Országos Szakmai Központjának vezetője, 2017-től a Nemzeti Művelődési Intézet projektvezetője, 2018-tól tanácsadóként tevékenykedik az Intézetben. 1986-tól a PG csoport énekes, 2003-ban az év eMeRTon díjas szövegírója. 1999-ben megkapta Debrecen Város Csokonai díját. 2013-ban elnyerte az év ARTUS-JUS könnyűzenei szövegírója elismerést, 2014-ben pedig a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését.

2017. Békésszentandrás. Biogazdálkodás – „Bioszentandrás”

hogyan érdemes számolni a továbbfejlesztéssel, későbbi együtt gondolkodással. Jó lenne az azonos lélekszámú, nagyon gyakran – a távolság ellenére – azonos problémacsoportokkal birkózó településeket egy-egy kataszterbe helyezve összekapcsolnunk, fejlesztő folyamatokat segítenünk, a legtöbb jó gyakorlattal rendelkező településen „Látóút-pontokat” létrehozunk. Gyorsan eltelt ez az öt év, s hogy

miért? Álljanak itt feleletül Beke Pál gondolatai:

„Ez a szakma szép és gazdag életet ajándékozott nekem. Emberek, barátok, tájak, helyzetek, események és történetek sokaságát. Tulajdonképpen az egész országot, és aztán egy másikat. Városokat, falvakat, tanácselnököket, később polgármestereket, jegyzővé vált vb-titkárokat, tanítókat, tanárokat,



2017. Kisgyőr. A szobor mellett Kékedi László Vilmos polgármester, népi fafaragó iparművész. A Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja